

REDACTIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia
Brașov, piața mare nr. 30.
Articolii neratonați nu se pri-
mesc. — Manuscrisurile nu se
retrimit.
INSERATE
se primesc la Administrațiune în
Brașov și la următoarele
BIBLIOTECI DE ANUNȚURI:
la Viena: la N. Dukas Nachf.,
Max. Angonfeld & Emmer. Les-
ner, Heinrich Schalek, A. Op-
plich Nachf., Anton. Oppolich,
la Budapesta: la A. V. Gold-
berger, Ekstein Bernat, Iuliu
Leopold (VII. Erzszébet-körút).
PREȚUL INSERȚIUNILOR:
o serie garmond pe o colonă
10 bani pentru o publicare. —
Publicări mai dese după tari-
fă și învoială. — RECLAME pe
pagina 3-a o serie 20 bani.

GAZETA TRANSILVÂNIEI.

ANUL LXV.

„GAZETA“ iese în fiecare zi.
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 24 ocr., pe șase luni
12 ocr., pe trei luni 6 ocr.
N-rii de Duminică 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminică 8 franci.
Se primumeră la toate ofi-
ciile postale din țară și din
afară și la d-nii colectorilor.
Abonamentul pentru Brașov
Administrațiunea, Piața mare,
Târgul Inului Nr. 30, etajul
I.: Pe un an 20 ocr., pe șase
luni 10 ocr., pe trei luni 5 ocr.
Cu dusul în casă: Pe un an
24 ocr., pe 6 luni 12 ocr., pe
luni 6 corone. — Un exemplar
10 bani. — Atât abonamentele
cât și inserțiunile sunt a se
plăti înainte.

Nr. 58.

Brașov, Miercuri 13 (26) Martie.

1902.

Coloman Tisza.

(S) Proprietarul nemeș dela Geszt, fostul ministru președinte Coloman Tisza, faimosul „sdrobitor de naționalități“ a murit.

Prea mult a fost acest bărbat maghiar om al afacerilor publice, prea însemnat a fost rolul, ce l'a jucat el, fatalmente, în Ungaria în ultimele decenii, decât ca să ne putem ține de preceptul: „de mortuis nil nisi bene“.

Despre astfel de omenii nu numai în viață, d'ér și după moarte e o datorie a-se spune adevărul, ca cei prezenți să n'vețe a cunoște bărbății, cari au fost puși în fruntea afacerilor țării, ér cei viitori să se scie țeri de greșelele și păcatele, ce le vor fi comis antecesorii lor în alegerea acestor bărbăți.

Nimeni nu p'ôte tăgădui, că Coloman Tisza este una dintre cele mai însemnate figurii ale vieții publice ungare dela „impăciuire“ (1867) încôce; și de sigur el se p'ôte numera între aceia, cari au stricat mai mult și au avut o înfruntare mai fatală asupra desvoltării publice pe decii de ani înainte.

Om ambițios, talentat și inestrat c'o rabulistică, rară și la Unguri, Tisza s'a luptat mai întâiu pentru principii. V'ed'end îns'è, că pe calea ac'asta el nu va put'è ajunge la putere și nici aderenții lui la ôlele cu carne, ba v'ed'end, că aceștia din urmă, amărîți de înghițiturile în sec, încep a-l parăsi și a trece în tab'era partidului guvernamental, într'o bună diminiță și-a ac'ătat t'ôte principii în cuiu și a făcut vestita fuziune cu partidul guvernamental. Cu acest mod a intrat și el în guvern.

Din momentul acesta pas de pas s'a împlinit prof'etia, ce i-a făcut'o Deak. Acesta își cunosea bine omul și v'ed'end, că ambițiunea lui nu-l va lăsa să persiste pe lângă principii sale, îi d'ise cu ocaziunea unui atac vehement al lui asupra partidului deakist: „Veni va timpul, ne p'ôte Colomane, când tu vei fi acela, care vei ap'era mai infocat acele principii, pe cari le atacă cu at'ata furie și în contra cărora te lupți de câțâi ani“.

Și timpul acela a venit. Cinci-șaptezeci ani a stat Coloman Tisza la fruntea guvernului, nefăc'end alta, decât a ap'era ceea-ce ataca mai înainte: bazele „impăciuirii“ dela 1867, atât de urgisite de el și de partidul lui, delegațiunea, armata comună și afacerile comune, teritoriul vamal comun și omnipotența guvernului.

Ba Tisza a mers și mai departe în supunerea sa față de voința celor mai mari și în asuprirea celor mai mici: a complectat și a legat strins afacerile comune, a făc'ut să fie prelungit timpul de serviciu în armata comună; a propus chiar o lege despre cetățânie, în urma căreia după un anumit timp nu reînvia declararea de supus cetăț'ên, ori-ce emigrat, încă și

Kossuth „sfântul cel unguresc“, înceta de-a mai fi patriot și cetăț'ên ungar.

Prin virilism Tisza a introdus icbăgia modernă; prin arondarea comitatelor și a cercurilor electorale a suprimat naționalitățile și le-a nimicit dreptul de alegere, creând majorități maghiare măestrite; prin legi și ordonanțe a restrins libertatea presei și dreptul de intrunire, a suprimat autonomia bisericilor, chiar și a celei protestante, față cu care odini'ora își câștigase renume ca „ap'erător“ al ei; prin legile școlare maghiarisătoare a omorit înv'etăm'entul poporal, ér prin cele administrative a înăbușit autonomia comitatensă, lăsând comitatele cu des'ev'șire pe mâna fișpanilor și a uneltelor lor.

Moralitatea, caracterul și cinstea în lucrurile publice sub regimul tiszaișt s'au nimicit p'ôte pentru tot-d'euina prin nerespectarea și eludarea legilor, prin apucăturile cele mai neiertate, prin aplicarea de pers'one dintre cele mai perverse unde era vorba de puterea și interesul guvernului. Jidovismul a p'etruns, cum p'etrunde apa prin locurile n'esp'ose, t'ôte afacerile publice, el stăp'ânesc în Ungaria apr'ope tot, chiar și sciința și artele. Ast-fel e spiritul conduc'ător în viața publică și a ajuns până acolo, încât, de exemplu, față de un jidan cu totul necunoscut, d'ér cu punga grasă, într'un cerc electoral cad ministrii și bărbății cei mai însemnați. Așa ajunserăm, că t'ôte sunt astăđi „gheșeft“.

Decadența înspăim'entătoare a moralității publice este fără îndoială cel mai mare desastru, ce l'a adus asupra acestor ț'eri guvernarea de 15 ani a lui Tisza. P'ata ac'asta va răm'ân'è pururea neș'tersă pe numele lui și al regimului lui.

Ca tot omul, care își renegă principiile, Tisza a devenit cel mai aprig prigonitor al partisanilor s'ei de odini'ora, a nimicit apr'ope de tot opozițiunea și a făcut din Ungaria un stat polițienesc. Din politician „idealist“ a devenit politician „practic“, cum se d'ice.

Ca să le trecă Maghiarilor de durere și să nu simtă jugul, sub care au ajuns, ba ca să li-se pară chiar, că ei sunt stăp'âni în ț'era și mai puternici decât ori-când, Tisza a dat panem et circenses tuturor politicianilor maghiari deraiati, adecă celor ce și-au pierdut direcțiunea, tuturor celor scăp'atați și celor lipsiți de idei și de convingeri. În același scop el a recurs la șovinismul cel mai scabros și a înscenat o persecuțiune ne mai audită în contra a tot ce-i nemaghiar.

Cu timpul îns'è i-s'au deochiat machinațiunile și înaintea conaționalilor s'ei, și când cu desbaterea legii asupra armatei f'ù silit să iasă din guvern.

Tisza a rămas puternic și după aceea, ca șef al clichei c'armuit'ore, d'ér numele lui deveni odios la toți ț'ără deosebire. Ac'esta a dovedit'o și rușin'osa lui cădere față c'un rival

de tot necunoscut la alegerea ultimă în Oradea, vechiul său cerc electoral, unde și-a făcut nume și avea datina a merge să fie s'erbătorit în mijlocul aderenților și admiratorilor s'ei. Realegerea lui forțată și făcută la comandă în Abrud, nu p'ôte șterge rușinea căderii lui în Oradea, fortărăța lui cea mai tare.

Nemesea l'a ajuns, d'ér încă pe pământ, și nu credem să p'otă da s'émă cu talanții lui nici înaintea dreptății eterne, care, după credința tuturor religiunilor, r'esp'lătesce și binele și r'êul.

În istoria acestor mult cercate ț'eri fatalul regim al lui Tisza a înscris o pagină tristă despre opresiunea și împ'arechiera cetăț'enilor și despre decadența moralului politic.

Coloman Tisza a fost omul fatal, care a dat politice maghiare o direcțiune, ce a aruncat înd'êr'et cu decii de ani, decât n'a făcut'o pentru tot-d'euina imposibilă, închiegarea și consolidarea statului pe temeiul dreptății și al înțelegerei reciproce.

Indurarea lui Dumnezeu este nemărginită și-l p'ôte ierta, căci și el a fost un neînsemnat atom în mâna sa atotputernică și a făcut cum l'a sfătuit mintea cea mărginită omenescă, d'ér istoria nu-l va ierta niciodată.

Biserica română unită și autonomia catolică.

(Fine).

4) În astfel de împrejurări e de es-plicit acea ad'encă emoțiune și agitațiune generală, care a sg'uduit preoțiimea și credincioșii provinciei bisericesci gr. cat. de Alba-Iulia și Făg'ăraș, când au trebuit să observe, că deja la pregătirile de organizare autonomă, poziția de drept public a provinciei noastre bisericesci nu s'a împ'artășit de atențiunea, de care a fost îndrep-tătită a se împ'artăși pe baza celor mai sus espuse. Din t'ôte părțile se aud plân-geri, că actele referitoare la chestia ac'asta, în abateri cu postulatele organizației cano-nice a bisericii noastre, n'au fost împ'artășite cu episcopii provinciei noastre pe calea Metropolitanului, fără, cu fie-carele în deosebi și nemijlocit, ca și când ei n'ar fi membri unei corporațiuni provinciale bisericesci independente și esemptă de sub ori-ce supremație bisericescă din patrie, séu din afară.

Toți dau espresiune acelei convingeri, că deja și faptul participării la con-gresul pregătitor al organizației autonome, fiind-că acolo numai ținerea în evi-dență strictă a organizației bisericii ro-mano-catolice a fost accentuată, deja cu-prinde în sine abdicarea tacită de dreptu-rile și privilegiile autonome ale Provin-ciei noastre bisericesci gr. cat. Toți amin-tesc trecutul bisericii noastre, cu deosebire accentuând împrejurarea, că st. Unire dela an. 1698 și 1700 a enunțat numai unitatea credinții și supunerea canonică față de Roma, susțin'end și mai departe des'ev'șita independență a bisericii române gr. cat. față cu biserica soră catolică de rit latin din patrie și dreptul de a-și păstra ne-schimbată organizația canonică, ritualul, re-gulamentele disciplinari, limba liturgică și instituțiunile ei particulari. Mai accentu'eză și aceea, că de câte-ori mai marii bisericii catolice de rit latin din patrie au voit să eserciteze o influență contrară organizației bisericii noastre greco-catolice, amestecul acesta a avut ca urmare tot-d'euina o ad'encă sg'uduire a bisericii acesteia din urmă spre nu puțină daună a catolicismului. Toți își

revocă în memorie celea înt'emplate cu ocaziunea congreselor autonome ț'ine în anii 1869—1871 când diecesele Provin-ciei noastre bisericesci, séu n'au ales re-presentanți pentru acelea congrese, séu cei aleși la congres n'au luat parte, séu în sf'êșit, cei cari au luat parte au protes-tat contra contopirii organizației auto-nomice a Provinciei noastre bisericesci în organizația autonomă regnicolare catolice. În chipul acesta s'a format un curent ire-sistibil contra participării la alegerile r'ên-duite de Eminența Ta. Față de acest cu-rent, ce era să facă episcopii Provinciei noastre metropolitane?

Decă ar fi hotăr'it conscrierea aleg-ătorilor și alegerile, ar fi înt'empinat din partea credincioșilor o rezistență neînvin-cibilă și ar fi dat ansă la o nemulțumire generală, a cărei urmări desastru'ose nici nu se puteau preved'è; și în urmă autoritatea lor episcopescă ar fi suferit o știrbire ire-parabilă.

II. De altă parte în preoțiimea și cre-dincioșii Provinciei noastre bisericesci s'a putut observa și un alt curent, tot așa de puternic, care ț'ine într'acolo, ca în vede-rea schimbării esențiale a împrejurărilor pentru afacerile externe bisericesci și mem-brii Provinciei noastre, adun'ându-se în un congres separat, să se organizeze inde-pendent și în consonanță cu postulatele de drept public bisericesc și să-și alcătuiască o corporațiune autonomă provin-cială. Nisuița ac'asta de alt-cum nu e nouă, ci din potrivă chiar așa e de veche ca și mișcarea autonomă a catolicilor de rit latin din patrie. Preoțiimea și poporul nostru, încep'end din'anul 1850, în diferite r'ênduri a dat espresiune dorinței acesteia atât în sin'odele diecesane, cât și cu pri-legiul altor adunări și consfătuirii. Acestui curent nu i-a putut sta în potrivă Ioan Vancea, fericitul metropolit de Alba-Iulia și Făg'ăraș, ci în mai multe memorande, și mai ales în reprezentațiile de dtto 7 Septemvrie 1869. Nr. 1716, de 1 Maiu 1870 Nr. 25/pres. în cea de dtto 14 Septemvrie 1870 Nr. 1846 și de dtto 4 Martie 1871 Nr. 598, a rugat înaltul guvern să esope-reze dela Majestatea Sa regescă apostolică concesiunea, ca provincia bisericescă gr. cat. de Alba Iulia și Făg'ăraș să se p'otă aduna în un congres provincial bisericesc deosebit, în care să-și organizeze auto-nomia. Aceste rugări până ađi au rămas ne-resolvite, ceea-ce dă nouă motive acelora, cari la nici un cas nu vreau să ia parte la congresul organizator, ce se va con-chema de Eminența Ta. Preoțiimea și po-porul Provinciei noastre bisericesci își ba-s'eză dorința ferbinte, de a i-se concede convocarea unui congres pentru organiza-rea autonomă sale, nu numai pe aceea, că ac'astă provincie e esclusiv indepen-dentă de biserica catolică de rit latin, pe cum s'a dovedit mai sus, ci și pe motivele următoare:

1) §. 14 din articolul de lege XLIII —1868, asigură și bisericii catolice de rit grecesc acea independență și libertate autonomă, cu care sunt investite și ce-lelalte confesii recepte din patrie.

2) Deși Românii gr. cat. în privința credinții și a subordinațiunii la sfântul Scaun apostolic al Romei sunt identici cu compatrioții bisericii catolice de rit latin, totuși se deosebesc de ei prin organiza-țiunea internă bisericescă, basată pe can'one, relațiunile lor de avere bisericescă, ț'inta misiunii lor, ritual, disciplina, relațiunile de drept canonic, limba liturgică, dan-tinile și alte particularități, pe cari cei de rit latin în unele casuri obveniente, nici nu le-ar put'è pricepe și nici nu le-ar put'è cump'eni în de-ajuns.

Împrejurarea ac'asta la t'otă înt'êmp-larea pretinde, ca Provincia bisericescă gr. cat. de Alba-Iulia și Făg'ăraș și în afacerile bisericesci să fie investită cu o organizare autonomă de sine stătătoare și independentă de organizația autonomă a bisericii catolice de rit latin.

3) Legătura unității de credință din-tre credincioșii noștri cu catolicii de rit

latin, nu p^ote forma piedecă privitor la organizarea autonomă independentă a Provinciei noastre gr. cat., căci d^ora de acestea și în alte locuri se pot vedea chiar în casuri analoge. Așa de es. S^orbii neuniți de rit grecesc și Români au organizația lor autonomă separată și independentă după Provinciile bisericesci, deși credința și afacerile lor de caracter estern bisericesc sunt tot aceleași și aparțin aceluiași stat.

4) E o acsiomă în general primită, că autonomia nu p^ote av^e alt scop final, decât întărirea și reînflorirea catolicismului la noi în patrie. Și stând lucrul astfel, catolicismul numai așa va av^e viitor între Români, decât Provinciile noastre bisericesci i-se va da o organizație autonomă independentă, ca astfel autonomia Românilor neuniți s^e nu p^otă forma obiectul dorințelor greco-catolicilor și s^e nu p^otă fi în mâinile neuniților armă potrivită, prin care s^e p^otă combate unirea bisericescă.

5) Organizația autonomă și separată a bisericilor catolice de rit latin și grecesc n^{ar} împiedeca pe credincioșii acestor două biserici surori, ca în butul împrejurărilor vitrege de-acum, dezvoltându-se fie-care în cercul propriu de activitate, s^e lucre și pe viitor um^{er} la um^{er} pentru prosperarea catolicismului în patria noastră.

III. Din celea espuse binevoii a lua cunoștință Eminența V^ostră, despre punctul de vedere, pe care s^{au} pus preoțimea și credincioșii Provinciei bisericesci gr. cat. de Alba-Iulia și Făgăraș în cestiunea autonomiei. Nu ne indoim, că Eminența V^ostră, ca următorul antecesorului de glorioasă amintire Leopold Kollonich, cardinal Archiepiscop de Strigon și Primate, care are merite neperit^ore pentru unirea bisericescă a Românilor, cu aceeași bunăvoință veți îmbrățișa Biserica noastră. Drept aceea în vederea binelui obștesc al catolicismului precum și în considerarea datorințelor noastre grele, ce ni-s^{au} investit din partea sfântului Scaun Apostolic al Romei prin misiunea noastră de Archierei de-a îngriji biserica nou^e încredințată, d^{er} cu deosebire în interesul înfloririi viitoare a sf. uniri în sîmul poporului român, cu ad^oncă stimă rugăm pe Eminența Ta s^e te înduri a-ți pune în cump^onă totă influința hotărîtore, de care dispui în puterea înaltului oficiu ce ocupi, ca poziția de drept public a Provinciei noastre bisericesci gr. cat. s^e rămână respectată tot-d^euna și de cătră toți; tot-odată s^e întrevii la înaltul guvern și la gloriosul nostru domnitor, la Majestatea Sa regescă și Apostolică, ca s^e i-se concedă și Provinciile noastre bisericesci convocarea unui Congres organizator, care ar av^e de obiect organizarea separată a Provinciei noastre bisericesci de cătră autonomia bisericii de rit latin din Ungaria.

După cari, recomandat înaltelor favoruri cu ad^oncă și distinsă stimă, am rămas al Eminenței Tale plecat serv.

Din încredințarea conferenței Episcopatului Provinciei bisericesci gr. cat. de Alba-Iulia și Făgăraș, ținută în Blași, la 22 Iunie 1897.

M^ortea lui Coloman Tisza.

Coloman Tisza a murit Duminecă dimineața la orele 7 și 5 m. C^o săptămână înainte *astma* l^a pus în pat. T^omna trecută el suferi de influență și pneumonie, care i-a sdruncinat total organismul. Agonia se încep^u deja Vineri și medicii declarară, că nu mai p^ote fi mântuit. Era chinuit de convulsii de tuse, cari în tot momentul puteau s^e-i ia viața.

Majestatea Sa monarchul fiind în-cunoștințat despre m^ortea lui Coloman Tisza, a adresat fiului acestuia, contele Stefan Tisza, următoreea telegramă de condolență:

„Ad^onc mișcat am primit scirea despre m^ortea tatălului d-tale și împărtășesc din ad^oncul inimei doliul familiei și al țării. În fericitul bărbat de stat am pierdut pe cel mai agreeat credincios al meu, a cărui memorie o voi păstra cu pietate recunoscătoare tot-d^euna și dincolo de morm^ont. — Francisc Iosif“.

Ministru-președinte Coloman Szell s^a dus Duminecă dimineața la familia decedatului, exprimând condolențe în numele său și al guvernului și propun^ond familiei, ca serviciul funebru s^e se facă într-unul din edificiile publice și catafalcul s^e fie ridicat la Academie s^eu în Muzeul Național din Budapesta. Familia a întâmpinat cu mulțămⁱtă propunerea, însă și-a rezervat, ca serviciul funebru s^e se facă totuși la

casa mortuară, fără de nici o pompă. Catafalcul f^u ridicat erⁱ în palatul-Degenfeld din strada Sandor nr. 14. Mortul f^u așezat într-un cosciug în stil grec.

Erⁱ la cameră unicul obiect a fost manifestarea doliului pentru Coloman Tisza. Președintele, contele Apponyi vorbind despre meritele politice ale defunctului bărbat de stat declară, că aprecierea politică a lui Tisza nu se p^ote face încă în acest moment fără preocupare. Trăsătura principală a individualității lui, dⁱse Apponyi, era iubirea înfocată, chiar esaltată pentru maghiarism. Ministru-președinte Szell luând cuv^ontul spune, că de patru decenii Tisza a luat parte la t^ote evenimentele, cari au creat această epocă; el își iubia rassa sa mai pe sus de t^ote.

Ađi la 3 ore d. a. se face serviciul funebru. Discursul de adio îl va pronunța Dr. Albert Berzeviczy. După-ce publicul se va îmbrăscia, cosciugul va fi pornit la 10 ore s^era via Oradea-mare la Geszt, localitatea unde s^a născut decedatul și unde îl vor însoți numai membrii familiei. Un alt tren va duce pe membrii guvernului și diferitele delegațiuni. În morm^ontarea se va face mâne. Miercuri, în Geszt. La morm^ont va ține un discurs funebru Bela Tallian, vice-președintele camerei ungare. Majestatea Sa va fi reprezentat la înmorm^ontare prin mareșalul de curte contele Ludovic Apponyi; din partea guvernului vor fi de față ministrul de honveđi br. G. Fejervary, ministrul de agricultură Daranyi și ministrul croat Ervin Ceh.

*

Din viața lui Coloman Tisza.

Coloman Tisza s^a născut în Decembrie 1830 în Geszt. A fost al doilea fiu al lui Ludovic Tisza. Unul din strămoșii săi locuia odinioară în Gurghiu (Ardeal). George Tisza, fiul acestuia, și-a câștigat avere în Ardeal și urmașul lui Tisza Laszlo, care locuia în Szitas-Keresztur (scaunul Odorheiului) s^a strămutat la Geszt, com. Bihor pe la mijlocul secolului 18. De atunci Tiszaiții locuiesc în Bihor. Tisza Laszlo a fost strămoșul defunctului Coloman Tisza.

Evenimentele anului 1848 l^{au} aflat pe Coloman Tisza funcționar în ministerul de interne. Cur^ond însă s^a înrolat și el în garda națională și a luat parte la micⁱ lupte în manevrarea spre Viena. După catastrofa dela Vilagoș s^a dus la studiu în Berlin, de unde s^a reîntors acasă, trăind în viața rustică din Geszt.

Ocasie de a pași pe terenul politic i-s^a dat la 1859 în cestiunea autonomiei protestante, care era considerată ca cestiune eminentă politică. Tisza intră atunci în opoziția cea mai extremă față cu Curtea din Viena, căreia i-se atribuia intenția de cassare a autonomiei protestante. Tot pe atunci s^a căsătorit cu contesa Elena Degenfeld-Schomburg, din care căsătorie a avut 3 fi și o fică.

În dietă a intrat pentru prima oară la 1861 ca alesul unui cerc din Dobrițin. El făcea parte din grupul, care pretindea, că față de constituția octroiată atunci „representanții națiunii“ s^e declare scurt și hotărît, că nefiind constituție ungară „representanții națiunii“ nu sunt în poziția de a s^evârși lucrare constituțională, er decât totuși se pretinde dela ei așa-ceva, altă modalitate nu există, decât restabilirea constituției ungare.

Dela 1861—1865, sub provisoriu, s^a retras dela afacerile publice și scriea articole despre parlamentarism și despre autonomia comitatelor, vr^ond s^e dovedescă, că aceste două — ciuntite și schilăvite mai târziu tot de el — încap forte bine lângă olaltă.

În 1865 f^u ales erăși deputat, căci se convocase dieta. A fost trimis în dietă de cătră alegătorii unui cerc din Dobrițin. Dimpună cu Coloman Ghiczy formă partidul așa numitei „stânge de mijloc“ al cărei conducător era el. La 1868 se făc^u seisiune în partidul „stângei de mijloc“ din cauza intrării în delegațiuni. Separarea s^a discutat într-o adunare ținută la 17 Martie 1868 în Oradea, la care, precum se afirmă, luară parte și căți-va Ro-

mâni bihoreni. În această adunare se formulă un program politic, așa numit *punctele bihorene*. Programul acesta era în cele mai multe privințe un *pium desiderium*, și însuși Tisza își acăță punctele sale în cuiu, ca mai târziu s^e p^otă intra în guvern.

Mărturisind principiul, că Ungaria este independentă, liberă și nesupusă nici unei țeri, nici unei națiuni, lucră din t^ote puterile, ca s^e se desființeze t^ote legile și măsurile contrare acestei independențe: s^e se desființeze delegațiunile, ministeriul comun, s^e se înființeze armată națională maghiară, finance independente maghiare, comerț liber și diplomația s^e recunoscă independența Ungariei.

La anul 1874 Coloman Ghiczy îl părăsește și intră în guvern, er Tisza rămâne singur conducătorul partidului. În Faur 1875 demisionază cabinetul Bitto, se face fusiunea partidului lui Deak cu cel al „stângei de mijloc“ și se formază „partidul liberal unit“ pe basa dreptului public din 1867. Noul cabinet îl formă Wenckheim în care intră și Tisza, er în 2 Decembrie 1875 ajunge însuși Tisza ministru-președinte, post în care rămâne timp de 15 ani, stăpânind în mod arbitrar și despotice.

Dela 1875 și până la cădere. Coloman Tisza a fost stăpân absolut în guvern și partid. „Generalul“ — căci așa îl numiau — era înconjurat de c^ota slugarnică a mamelucilor, cari în o^oba supunere nu aveau margini. Ministeriul său i-se dădu numele de *mut*, fiind-că nici un ministru nu putea dice o vorbă, fără de permisiunea „generalului“. În consiliile de ministri anⁱ de țile nu se spunea o vorbă de critică s^eu opunere. Tisza făcea propunerile și colegii săi din cabinet aveau simplul rol de a da din cap aprobător. Așa în cabinet, așa și în partid. Ori-ce independență a dispărut din acest partid. Față cu volnicia „generalului“ și față cu voința lui, toți erau pitici și incapabil. Setea de putere și vanitatea au făcut s^e se lege de fotoliul ministerial timp de 15 ani cu mâni cu picioare.

Sub regimul său, la 1886, izbucniră mari turburări din causă că generalul Ianszky cu oficerii armatei comune au în-cununat morm^ontul generalului Hentzi, ap^ortorul cetății Buda în 1848. În 1889 izbucniră turburări tot așa de mari din cauza înăsprirei serviciului în armata comună. Sub el s^{au} adus un șir întreg de legi asupritore și cu ascuțit îndreptat în contra naționalităților. F^otul lui este și instituția virilismului, el a reformat și camera magnaților, el a introdus comisuniile administrative.

La 1890 a căd^ut dela guvern, d^{er} până după căderea lui Banffy a rămas totuși cel mai puternic membru al partidului liberal și diriguitorul lui. A fost m^ostru în rabulistică și sciea s^e ticluescă frase. A fost mai mult omul compromisurilor, decât al principiilor, și era de părere, că în politică trebuie s^e fi îndrăsn^et, d^{er} un temerar, înțelept și prev^ođitor și precaut, ca s^e nu pierd^u ceea-ce n^{ai} voit a periclită.

Din străinătate.

Inarmările Bulgariei. „Cronica“ din Bucuresci află, că în gara Severin s^{au} oprit 18 tunuri cu tir repede, pe cari fabrica Creuzot le trimisese în Bulgaria, declarându-le de mașini. Șeful stației constatând însă, că sunt tunuri, le-a oprit până va primi instrucții din Bucuresci. Artileria bulgară se înarmază așa-d^{er} cu cele mai perfecționate tunuri Creuzot cu tir repede. Comanda Bulgariei este de 64 asemenea tunuri.

Politica esternă a Franciei. Senatul frances a votat budgetul ministeriului de esterne. Cu această ocazie ministrul de esterne Delcassé a spus, că relațiunile Franciei cu statele străine sunt bune și că între Franția și Italia există încredere cordială în ce privește raporturile cu Maroco

și Tunis. Alianța franco-rusă stă cât se p^ote mai bine.

Isprăvile lui Sarafoff. „Politische Correspondenz“ din Viena primesce din Sofia scirea, că Sarafoff are încă în parte lui majoritatea vechiului comitet macedonean, și că e afară de ori-ce îndoială, că Sarafoff a încesat o parte a banilor plătiți pentru rescump^oarea misiunii Stone, proiectând acum alte capturări la fel. Până atunci el teroriz^o pe creștinii din Macedonia, storcându-le bani. Pe când țările străine spuneau, că el se află în Olanda, Sarafoff stătea ascuns la graniță, trimiț^ond bande în Macedonia.

Puterile și Macedonia. „Daily Chronicle“ confirmă scirea, că Anglia, Austria și Rusia au adresat Turciei o notă diplomatică în care-i declară, că continuarea disordinelor din Albania și Macedonia, ar da loc la complicațiuni. Turcia a răspuns, că situația ac^ota se datorește intrigilor Bulgariei și a cerut puterilor, ca s^e useze de influența lor asupra Bulgariei.

Albanesii și Turcii. „Giornale d'Italia“ primesce din Ianina o telegramă, care conține am^ounte asupra unei lupte dintre Albanesii și Turci. Joia trecută Albanesii din Filiates, s^otui de vexațiunile valiului, au atacat înarmați Kahimet, uci^ond cu focuri de pușcă mai mulți gendarmi și rănind grav pe comandantul lor. Revoluționiștii s^e fi pus mâna pe palat și revoluția din ce în ce proporțiuni tot mai mari. S^{au} expediat ajut^ore de soldați la Preveza și Ianina. Se spune, că telegraful a fost tăiat și insurgenții au liberat pe prizonieri. Și orașele Berat, Paramitia, și Valona amenință de a-se revolta.

Evoluți pudore.

(Glose)

„Dem Recht der Entwicklung gegenüber sind alle Gegner rechtlos“

Dr. Kiser.

Foia din Arad nu mai „suflă nici un cuv^ontel“ de un timp înc^oce pe temă „evoluției“.

Un mic parantes:

Până acuma scieam, că Români suflă în foc, suflă în cimpoi, în trîmbiță în fluer, în p^ost etc. și când verbul „suflă“ se întrebunț^oză cu obiect drept, acest obiect nu p^ote s^e fie altul — se iertați — decât... nasul.

Foia din Arad ni-a îmbogățit frazeologia cu o locuțiune nouă: „a nu sufla ceva“, în loc de „a tăce chitic“.

I-o lăsăm s^e fie a ei, cu „evoluției“ cu tot.

* * *

„Evoluția“ nu se deosebesce de „revoluție“, decât prin o consonantă lichidă în dicționar.

În sociologia modernă a Marxistilor p^ote nici at^ota deosebire nu este.

Etă ce cetim în protocolul congresului socialist din Wyden la pag. 16:

„Ceea-ce privește „evoluția pacinice“ și „calea legală“, aceste noțiuni nici-odă n^{au} fost considerate de întreg partidul altfel, decât așa, că prin această partidul își exprimă intențiunea de a ajunge la ținta sa pe căi pacinice și legale, întrucât această depinde de la voința lui și er decât această nu va fi posibil, nu va fi de vină partidul, ci dușmanii lui, cari au împedat „evoluția reformatorică“.

* * *

„Evoluția“ sociologică a fost trecută din domeniul vieții naționale la fel de fa de cameleonade individuale. Ea a fost invocată pentru a justifica ori-ce apostasie de la principii, ori cari ar fi fost ele.

Nu există pentru mine principii nedetestabile, decât cele social-democratice așa cum le-a formulat Marx, Engels și Comintern. Nicăiri nu este conglomerată at^ota mică ciună și perfidie jidovescă, pentru înducerea în er^ore a masselor, în multe privințe în adev^or nedreptățițe, decât în scrierile acelor corifei socialiști (V. Marx „Der Kapital“, Engels „Herrn Dührings Umriss der Wissenschaft“, „Ursprung der Familie“ etc.)

Cu toate acestea, când ved pe un aderent sincer al acelor principii, pe un om năpăstuit, care își sperază mântuirea din realizarea principiilor codificate de numiții corifei — îl stimează și respectez, pentru sinceritatea sa, deși, se înțelege, trebuie să-l compătimească în același timp, pentru rătăcirea sa.

Niciodată nu voi putea însă respecta pe un „politician“ ridicat pe umerii maselor, care aplicând evoluțiunea la scumpa sa persoană, părăsește principiile codificate și lucrează de conveniență cu adversarii săi.

Spectacolul acesta l'am vădut în timpul din urmă în Franța, unde corifeul socialist Millerand (după mamă altfel jidov), a intrat în cabinetul burghez republican. Un alt matador socialist Jaurès a aplaudat pe companionul său, căci era de părere, că socialistii intrând pe nesimțite în cabinet, în baza „evoluțiunii“, vor pune pe loc încetul mână pe stăpânire.

Săptămânile trecute însă, congresul socialistilor francezi, ținut la Tours, a desaprobat felul acesta de „evoluțiune“ și a adus o rezoluțiune prohibitivă pentru viitor în privința acesteia.*

* * *

Nimic n'a fost mai ridicul de exemplu, decât miseriile imaginare iscodite de aceste doctrinări socialiști din România, pe scotela unor preținși proletari din acea țară. Vr'o două decenii au tipat și scris pe tema asta. În fine s'au molcomit și părăsind marea furtună a „agitațiilor socialiste“ au debarcat și ei în portul unui partid istoric, punând în practică „evoluția“.

* * *

Or fi potrivite, n'or fi potrivite exemple și analogiile citate de mine, nu știu. Un lucru însă știu cu siguranță, că la noi nu există teren de exploatare cu lozincă „evoluțiunii“.

De aceea, când ved pe câte unul ridicând glasul și căutând a ne asurdi cu vorbe exotice și fără înțeles, imi vin în minte cuvintele lui Budai Deleanu:

Au dor, ca să te punem pe tine
Vodă, seu dor Ban, seu cevași altă?

Er tu la deșii cu sprincenă înaltă,
Cântând în jos se scuipi departe,
Uitându-ți de opințele sparte?

(Tiganiada)

* * *

Despre evoluție mai avem însă multe de spus.

Oniță

SCIRILE DILEI.

— 12 25) Martie.

Inmormântarea metropolitului Aradie Ciupercovici. Sâmbătă dimineața — scrie „Deșteptarea“ din Cernăuți, a început actul funebrel, după săvârșirea sf-tei liturgii, cu panachida mare în jurul catafalcului ridicat în biserica catedrală. Actele religioase au fost celebrate de P. S. Șa episcopul Repta, cu asistența arhimandriților mitrofori Calinescu și Cozub și un șir de aproape 35 preoți și 4 diaconi. Discursul funebrel în limba română a fost rostit de către predicatorul catedral d-l Dr. O. Popescu, relevându-se pierderea capului bisericesc, în cuvinte de pietate. Cântările în decursul liturgiei au fost executate de corul „Armoniei“. În decursul săvârșirii liturgiei au sosit în biserica catedrală reprezentanții direcțiilor din Cernăuți: presidentul țării bar. Bourguignon însoțit de un număr mare de reprezentanți ai oficiilor subordonate cum sunt guvernul, direcția financelor; mareșalul țării I. Lupul cu membrii din comitetul țării baron N. Mustatza, cons. J. Onciul și Dr. Stocki și cu funcționarii comitetului țării; Consiliul Kogălniceanu și Panschuldschew; din partea armatei corporativ corpurile ofițerești a infanteriei, cavale-

riei și miliției teritoriale, în frunte cu colonelul-brigadier; reprezentanța capitalei bar. Kochanowski, Dr. Reiss și mai mulți consilieri comunali; reprezentanța corpului judecătoresc; reprezentanții corpurilor didactice etc. etc. și o mulțime de lume străină. Dintre notabilitățile române și patronii bisericești bar. V. Stircea, bar. E. Hormuzachi, propr. mare L. cav. de Vasilco prop. mare Botușan, V. cav. de Pruncu, A. Kraigher I. cav. de Tabora; populațiunea rurală nu a trimis aproape nici o reprezentanță, vre-o 20 poporenți din districtele rutene, și nici măcar din suburbiile Cernăuțului nu a apărut populațiune de credincioși în număr în cât-va remarcabil. Inmormântarea a avut aspectul dureros a abstenenței fiilor bisericești dela ultima onoare, ce se dă unui om. În schimb însă s'a observat răsfațarea oficialității în totă splendoarea ei de uniforme. La capela din cimitir s'a săvârșit panachida mică și s'a ținut de către predicatorul catedral, d-l protopresbiter-staurofor I. Procopovici, discursul funebrel în limba slavă. În tot decursul cortegiului lung și pompos a domnit o ordine esemplară, pentru care se constituise un comitet sub conducerea expertă a d-lui I. Dimitrevici, inspectorul palatului arhiepiscopal. În capela arhiepiscopilor din cimitir a fost depusă racla defunctului mitropolit alături cu antecesorii săi, tot-odată și cununele multe — vre-o trei-șase la număr, — între cari locul prim, pusă purure în fruntea raclei, era cununa regimentului 41 de infanterie. Actul funebrel s'a terminat pe la 1½ ore din zi.

Fișpan în Solnoc-Dobâca va fi numit, precum se știe, baronul Feilitzsch Artur, deputatul, care vorbise mai deunăzi cu multă ocară la adresa Românilor. Un alt șvon susține, că nu Feilitzsch, ci baronul dela Surduc, Samuil Iosika ar fi candidatul cel mai serios pentru acest post.

Excursiune la Roma. Ni-se scrie din Clușii: În 21 Martie s'era au plecat sub conducerea d-lui prof. univ. Dr. Ioan Csengeri 9 studenți în filosofie în excursiune, spre a studia operele de artă din muzeele din Roma, Neapol, Pompeji. Intre excursioniști sunt și 2 Români (Aug. Căliani și Vas. Bichigean, stud. fil. a IV). Călătoria e: Budapesta-Fiume-Ancona-Roma. Statul a oferit fie-căruia dintre călătorii ajutor de 80 fl. Reîntorcerea va fi prin 6—8 Aprilie*.

Furt cu spargere. Sâmbătă spre Dimineața noaptea s'a săvârșit un furt cu spargere la locuința lui Jakab Mihaly, strada Villei de sus din localitate. Făptuitorul a spart ușa odăii din parter și a furat 356 cor. bani și juvaeruri în preț de 804 cor. La fața locului s'a găsit o baionetă militară cu inscripția R. 50 nr. 1526. Făcându-se imediat cercetare s'a aflat, că făptuitorul este Ioan Kobori soldat în regim. 50 din localitate. Cercetarea continuă.

Populația bulgară din Sistova, lângă Castoria, a sărbătorit sosirea unei bande armate de 30 Bulgari. Trupele turcesce au intervenit și au asediat Sistova. S'a născut o luptă crâncenă. O învățătoare bulgară trăgând focuri de revolver în soldați, a fost ucisă. Un mare număr de arestați au fost transportați la Monastir.

Cine vré să fie ofițer? Cu începutul anului școlar 1902/1903 (21 Sept) se vor primi în cursul I a școlii de cadeți ces. și reg. de infanterie din Sibiu 40 aspiranți, respective, în urma unei depărțări, unii și în cursul II și III. Pentru primirea în cursul I se recere absolvarea de 4 clase a unei școli reale, gimn. seu a clasei a IV a unei școli civile ungurești. Taxa de întreținere e conformă condițiunii părinților 300, 160, 24 cor. pe un an. Celelalte condițiuni și determinări despre concepiarea petițiilor se cuprind în „Condițiunile de primire la intrarea în școlile de cadeți ces. și reg.“ (Se poate procura la cea mai proximă școlă de cadeți — seu în limba

română la „Tipografia“ societate pe acțiunii în Sibiu — pentru prețul de 40 bani și porto postal). Petițiunile de primire sunt a-se trimite cel mult până în 15 August 1902, dér nici la un cas înainte de primirea testimoniuului școlar anual 1901—1902.

Rectificare. În titlul primului entrefilet din numărul nostru de ieri este a-se ceti metropolitul în loc de episcopul Mețianu.

„Narciss“, tragedia acesta bine cunoscută, de „Brachfogel s'a reprezentat aseră în teatrul german de aici cu mult succes, jucând rolul lui Narciss distinsul actor dela teatrul curții din Viena Albert Heine, care a venit aici ca oște pe căte-va zile. Piesa conține picante scene de pe vremile lui Ludovic al XV și a curtesanei sale marquisa de Pompadour, cari țin pe ascultători încordați dela început până la sfârșit. Rolul greu și iritant a lui Narciss Rameau, bărbatul părăsit al frumoasei curtesane, e plin de efect pe care jocul eminentului artist Heine nu numai că l'a dobândit pe deplin, dér putem dice l'a ridicat la rară strălucire. Satira deseperatului, dér agerului și pătunătorului Narciss asupra lumii ușore și depravate din împrejurul lui, a știut-o poanta d-l Heine cu multă artă fiind susținut cu multă bravură de d-na Lola Bauer ca Pompadour, precum și de d-l Mauth ca Marquis Solhuet și d-ra Else Föry ca de moiselle Quinault. Măne se varezenta comedia „Flachsmann als Erzieher“ de Ernst cu concursul numitului actor dela teatrul curții din Viena.

Afacerea spionagiului din Varșovia.

Deși pressei rusesce îi este strict interzis de a vorbi despre afacerea de spionagi din Varșovia, cu toate acestea afacerea ține încordată atențiunea tuturor cercurilor societății din Rusia. În Petersburg mai cu sémă, ea formeză obiectul de conversațiune.

Colonelul Grimm se află în Petersburg, internat în fortăreța Sf. Petru și Paul. Îndată după arestarea sa în Varșovia, el a fost adus la Petersburg în urma ordinului telegrafic al ministrului de război, generalul Kuropatkin. Se pare că autoritatea militară din Varșovia, îndată după descoperirea adevărului, a voit să execute pe colonelul Grimm. După cum se asigură, îndată după arestarea sa, s'a intrunit în Varșovia un tribunal militar, care făcând colonelul un scurt interogatoriu și îndată l'a condamnat la mörte prin împușcare. Sentința acesta nu putea fi executată fără consimțământul Țarului și de aceea ministrul de război a trebuit să fie înștiințat pe cale erarhică despre această sentință și rugat să cëră sancțiunea Țarului.

În loc de sancțiunea Țarului sosi ordinul ministrului de război, ca colonelul Grimm să fie adus la Petersburg sub o escortă sigură.

Din interogatoriu, care s'a luat acusatului în prezența ministrului de război și a șefului marelui stat-major al armatei, au eșit la ivelă destăinuirii cari arată, că imediata împușcare a lui Grimm ar fi fost forțe mult dorită de câte-va persoane din Varșovia. Colonelul Grimm a făcut depostiuni în cari se ridică cele mai grave acuze în contra mai multor generali.

Se dice, că pedepsa colonelului Grimm a fost schimbată la închisore celulară perpetuă. Pedepsa acesta s'a dat, fiind-că trădarea n'a fost săvârșită în timp de război, ci în timp de pace. Diarele din Cracovia dau scirea, că colonelul Grimm primea dela guvernul german o lăfă fixă anuală de 12.000 de mărci. Serviciile extra-ordinare îi erau plătite separat.

Rusia, imitând exemplul statului-major frances, adoptase obiceiul de a face să se elaboreze planuri false de mobilizare, cari erau comunicate agenților străini de ofițerii atașați la serviciul de contra-spionagi. Colonelul Grimm avea tocmai această însărcinare. Însă el, în loc de a

comunica agenților străini planurile false, le comunica pe cele autentice.

„Gazeta Narodova“ din Lemberg află, că dela arestarea colonelului Grimm, toate societățile, cluburile și însoțirile literare și comerciale germane din Rusia sunt puse sub control riguros. Colonelul Grimm, a fost arestat în 15 Martie. El și-a recunoscut crima.

Convocare.

Societatea de lectură a Sodalilor români din Brașov „Lumina“ își va ține adunarea generală Duminecă în 17 Martie v. 1902 la 2½ ore p. m. în localul ei, cu următoarea ordine de zi:

1) Rapörtele Comitetului despre gestiunea anului expirat. 2) Eventuala întregire a comitetului. 3) Propunerii.

Domnii membrii ai societății sunt invitați și pe această cale a participa în număr cât mai mare.

Brașov, la 3 Martie v. 1902.

Arseniu Vlaicu,   Nicolae Ardeleanu,
președinte.   secretar.

Literatură.

A apărut fascicolul XXVI din „Enciclopedia Română“, publicată din însărcinarea și sub auspiciile „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“, de Dr. C. Diaconovich, prim-secretarul Asociațiunii. Fascicolul din urmă, publicat după un interval scurt de abia câte-va săptămâni, cuprinde circa 2000 articole, și anume restul din lit. O și o mare parte a literii P.

Din cuprinsul bogat al acestui fascicol remarcăm următoarele articole, și anume: biografii românesce: Orleanu, Oros, Otetelișanu, Pallade, Pann, Pantazzi, Panțu, Panu, Papfalvi, Papiniu, Papiu, Papp, Para, Părăianu, Parasehivescu, Partenie episcopul, Pașca, Pascal, Pascali, Pașcan, Pascu, Păun, Pavel, Pelimon, Petrașcu, Petrescu, Petri, etc. Fascicolul este cu deosebire bogat în articole de interes bisericesc, între cari amintim în primul loc „Ortodoxa, biserica“ (de Dr. Il. Pușcariu, C. Auner și alții). În materie de istorie și geografie, remarcăm un număr mai mare de articole de Dd. Dr. D. Onciul (Pannonia, Pecenegii, etc.) și S. Floru (Ovreeii), col. Iannescu, etc. Din ramul literaturii amintim mai multe articole de Dd. Mih. Străjan, Tiktin (limba și literatura Ovreeilor), iar științele naturale sunt reprezentate prin o lungă serie de articole din botanică (de Panțu, Radian, Procopianu), zoologie (de Moșil, Pop. Voitești, etc.), mineralogie (de L. Mrazek, Murgoci) și geologie (de Popovici-Hatzeg). În ramul științelor iuridice găsim numeroase articole de Dd. Scriban și Voinescu, iar în al celor economice de D. Ideru și alții. Cu deosebire liberă a dat redacțiunea și de astădată un loc mai mare articolelor de igienă, atât de importante pentru poporul nostru și lucrate cu mare îngrijire de Dr. I. Felix (Pânea, Parasit, Pasteur, Păstramă, Pelagra, Pesce sărat, etc.), și tot astfel și art. din medicina veterinară, scrise de D. Fortună (Pesta bovină și porcină).

Abonamentele se fac la W. Krafft în Sibiu și se primesc numai pentru publicațiunea întregă. Prețul de prenumerare pentru un tom broșurat cor. 20.—, legat cor. 23.20 (în România: lei 25.—, resp. 28.50).

ULTIME SCIRI.

București, 24 Martie. Telegramme sosite ađi dela Neuwied anunță, că principesa Maria de Wied, mama Reginei României, a încetat din viață ađi la orele 6 dimineața în etate de 77 an. Curtea regală română a luat doliu.

Londra, 24 Martie. Din Pretoria se telegrafeză, că Schalk-Burger, Reitz, Mayer Lucas, Krogh și Vanderwald, membrii guvernului transvaalian, au sosit acolo din Middelburg, purtând cu ei stindard alb. După o convorbire cu Kitchener, ei au plecat spre Kroonstadt.

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.

Redactor responsabil: Traian H. Pop.

*) „Le congrès a décidé qu'à l'avenir, et sous peine d'excommunication majeure, il serait formellement interdit à un socialiste d'être ministre“.

Dela Tipografia „AURORA“, A. Todoran

— din Gherla — Szamosujvár, —
se pot procura următoarele cărți:

Preț. Corón.
Cuvântări pe Dumineci. Tom. I. de renumitul orator — în D-nul adormitul — *Iustin Pețiu*, 48 predicii pe 38 Dumineci . 4.40
Cuvântări bisericesti (acomodate pentru ori-ce timp) de I. Papiu, Tom. I. Ed. II. 2.40
Cuvântări bisericesti la toate sârb. de peste an de I. Papiu . . . . . 3.—
Cuvântări funebrele și iertăciuni pentru diferite casuri de mörte, întocmite de I. Papiu . . . . . 3.—
Cuvântări funebrele și iertăciuni. Din autori renumiți, prelucrate de Tit Budu, vicar . . . . . 2.—
Catechese pentru pruncii școlari de Tit Budu, vicar . . . . . —.80
Cuvinte de aur seu învățături înțelepte date de un părinte fiului său, din operele lui J. H. Campe, trad. de I. Sonea 1.60
Dumnezeesca liturgie a celui dintru sfinți părintelui nostru Ioan Chrisostom, de Ioan Boroș . . . . . —.50
Mama Sfântului Augustin, tradusă de Salba . . . . . 2.—
Manual catehetic pentru primii ani școl. de Basiliu Rațiu . . . . . —.80
Predice pentru Duminecele de peste an, compuse și elucrate după Catechismul Deharbe de Vas. Christe. Tom. II. dela Dumin. XI. după Rosalii până la Dumin. Vameșului 1.60
Istoria iconei Pr. C. Verg. Maria dela Nicula . . . . . —.20
Bocete, adecă cântări la mörți, adunate de I. Pop Reteganul . . . . . —.80
Nu mă nita. Colecțiune de versuri funebre, urmate de iertăciuni, epitafe ș. a. —.50
Omul și lumea, cântări funebrele de Aron Boca Velcherianul . . . . . —.16
Albina și leneșul de Aron Boca Velcherianul . . . . . —.20
Amintiri din Grecia de Teodor Bule, profesor gimn. 1.20
Buchetul. Culegere de cântece, culese de I. P. Reteganul, broșat . . . . . —.50
Barb Cobzarul. Novelă orig. de Emilia Lung . . . . . —.20
Cântul în seola poporală de Iuliu Pop, învăț. Năseud, Praxă. Teorie. Cânturi —.60
Cartea ilustrată pentru copii și copile. Cu 18 ilustrațiuni, de G. Simu . . . . . —.50
Carnetul roșu. O interesantă novea nihilistă, trad. din germ. de Moșul . . . . . —.60
Cartea plugarilor seu povestiri economice despre grădinărit, economia câmpului, creșterea vitelor și celelalte ramuri ale economiei de I. Georgescu . . . . . —.50
Codrean, Craiul codrului, de George Simu . . . . . —.12
Cântăreța. Novelă de Dem. Dan —.30
Carmen Sylva, Prelegere publică ținută prin V. Nicoră, prof. gimn. — Cu portr. M. Sale Reginei României. . . . . —.20
Chinurile de cari strigă feciorii în joc, de P. Reteganul . . . . . —.56
125 Chinurile de cari strigă feciorii în joc . . . . . —.24
Cu vârful penei Scrieri satirico-umoristice de Anton Popp. I. Monolöge. II. Humor și satiră. O broșură forte petrecătoare 1.—
Din povestile lui Esop de Aron Boca Velcherianul . . . . . —.16
Din treutul Silvaniei. Legendă de Victor Rusu . . . . . —.60
Dile negre. Versuri de Petrea dela Clușiu — cu o prefață de G. Simu. . . . . —.30
Felicități în poezii și prosă la Aul-Nou, ziua născerei și ziua numelui către tată, mamă, moș, unchi, mătușe, nănași, tatori, crești, învățatori și binefăcători, precum și alocuțiuni și vorbiri cu diferite ocazii școlastice, de George Simu . . . . . —.40

Preț. Corón.
Floxera omenimei. Câte-va cuvinte despre vinars, de A. Boca Velcher. —.16
Geografia și Istoria în seola poporală. Manual compus conform planului de lecțiuni a d-lui V. Petri pentru cl. IV., V., VI., de T. Petrișor, învățator . . . . . —.80
Gruia lui Novac . . . . . —.20
Horia lui Pintea Vitezul . . . . . —.12
Idealul perdut. Novelă originală de Paulina C. Z. Rovinar . . . . . —.20
Indreptar pentru ortografia română, de Vas. Dambrava . . . . . —.24
Impărăția țiganilor pe vârful unui plop de A. Boca Velcherianul . . . . . —.16
IONEL. Educațiunea unui bun copil, cate pentru părinți și educatori. de V. Gr. Borgovan . . . . . 2.—
Ifigenia în Tauria. Tragediă în 5 acte. După Euripide, tradusă în versuri de Petru Dulf . . . . . —.60
Lira Bihorului. Balade poporale de Antoniu Popp . . . . . —.40
Lira Sionului seu cântarea sârbătorilor. — Poezii religioase-morale, lucrate după Sf. Scriptură, de A. Boca Velcherianul, cu o precuvântare de G. Simu . . . . . —.50
Monolöge de Antoniu Popp:
Nr. 1. Pe neaștepte . . . . . —.08
Nr. 2. Pentru-ce am rămas făcău bătrân . . . . . —.16
Nr. 3. La Anul-nou . . . . . —.08
Nr. 4. Ce nice prin minte nu mi-a trecut . . . . . —.08
Nr. 5. O pățanie . . . . . —.08
Merinde dela școlă seu învățături pentru popor, culese din diarul unui școlar, de Dr. Georgiu Popa 1.20
Miseriile sociale. Novelă de P. C. Z. Rovinar . . . . . —.30
Musa Someșană. Poezii poporale române din jurul Năseudului. Adunate și aranjate de Iuliu Bugnariu. Partea I. Balade —.05
N-rii 76 și 77. Narățune istorică după Wachsmann, de I. Tanco . . . . . —.40
Nopti de iarnă. Novele pentru popor de G. Simu 1.20
Opsaguri. Cât cioplite cât pilita și la lume împărțite, de I. P. Reteganul —.80
Opera unui om de bine. Novelă origin. — continuarea novelei „Idealul pierdut“ — de Paulina C. Z. Rovinar . . . . . —.20
Păcălitul. Monolog comic de Antoniu Popp. Prețul . . . . . —.08
Poesii de Vasiliu Ranta-Buticescu. Un volum de 102 pagine, cuprinde 103 poezii bine alese și aranjate. Prețul red. (dela cor. 2.40) la 1.20
Povestea Păscunii seu creștința deșertă poporală. De Ar. Boca Velcherianul —.16
Părintele Nicolae. Schița diu vieța preoților, de G. Simu . . . . . —.60
Pe atea poporului român, seu cântări evlavioase pentru cei-ce merg la mănăstire, la locuri sfințe și în procesiuni. Compusă de doi preoți gr. cat. Murășeni din diec. gr. cat. a Oradei-mare . . . . . —.20
Pe pragnu mormântului. Versuri funebrele, de G. Simu . . . . . —.50
Păcăta și Tandala. Poveste de G. Cătană . . . . . —.20
Prietenul sătănului român. Sfătuiri în formă de dialog pentru elevi și adulți, compus de I. P. Reteganul . . . . . —.60
Pilde și sfătuiri pentru popor de I. Popp Reteganul . . . . . —.60
Probitatea în copilărie. Schiță din sfera educ. după Ernest Legouvé . . . . . —.12
Povestile Bănatului. de George Cătană, învățator. Tom. I, II, III à 50 fil., toate 3 tomurile 1.30
Reguli și sfătuiri bune pentru pruncii școlari, de Ar. Boca Velcherianul . . . . . —.20

Preț. Corón.
Dialogul țiganului cu S. Petru în porța raiului de Aron Boca Velch. —.50
Renascerea limbii române în vorbire și scriere, de Dr. Gr. Silași, broș. II. și III. Prețul fie-ărei broș. . . . . —.80
Ambele de-odată 1.40
Risete și zimbete de Tit. V. Gheaja —.60
Romanul în sat și la öste, de Ioan Pop Reteganul . . . . . —.30
Schițe din Italia de Teodor Bulcu, profesor gimn. . . . . 2.—
Supplex Libellus Valachorum. 1791. — Text original. de Dr. E. Dătan . . . . . 1.—
Suspini și zimbete. Poezii și prosă de Ant. Popp . . . . . —.80
Starostele seu datini dela nunțile Românilor ardeleni de I. Popp Reteg. —.30
Trandafiri și violele. Poezii poporale de I. P. Reteganul. Edițiunea a III. . . . . —.60
Țiganul la mănăstire. Poveste în versuri de Ar. Boca Velcherianul . . . . . —.16
Țiganul în Raiu. Poveste în versuri de Ar. Boca Velcherianul . . . . . —.16
Ultimul sicahstru. Tradițiune de George Simu . . . . . —.12
Un cuvânt către frații români despre floxera omenimei seu vinarsul, de Aron Boca . . . . . —.20
Versuri de dor, adunate din poezii români de A. . . . . —.50
Indreptar teoretic și practic pentru învățământul intuitiv, de V. Gr. Borgovan. Ediția III. 2.40
Omni. Noțiuni din Anatomie și fiziologie și reguli igienice pentru conservarea sănătății și a corpului omenesc, de George Cătană . . . . . —.50
Orar General pentru seola română cu 6 clase și cu un singur învățator, de Georgiu Magyar . . . . . —.80
Vieta P. C. Verg. Maria, de C. Darabant . . . . . —.30
Ziua Câmpiei, de A. Boca Velch. —.16
Zidirea lunei, Adam și Eva. Originea sfinței cruci și cele 12 Vineri, de I. Pop Reteganul . . . . . —.16

Cărți de rugăciuni :

Icona sufletului. Carte de rugăciuni și cântări bisericesti, frumos ilustrată. Prelucrată și edată cu permisiunea mărutului ordinariat diecesan gr. cat. de Gherla prin Vasiliu Pătașiu, preot gr. cat. în Hotoan. Ediț. V., corösă și amphiată. — Legată simplu . . . . . 1.—
legată în pânză 1.60
legată în piele 3.20
„ „ catifea . . . . . 5.—7.60
Mărgăritarul sufletului. Carte bogată de rugăciuni și cântări bisericesti, forte frumos ilustrată. — Prețul unui exemplar legat simplu . . . . . 1.—
legat cu pânză 1.60
„ „ piele și aurit 3.20
„ „ legătura de lux . . . . . 5.—7.60
Micul mărgăritar sufletesc. Carte bogată de rugăciuni și cântări bisericesti, forte frumos ilustrată pentru pruncii școlari de ambe sexele. — Prețul unui exemplar legat . . . . . —.44
Cântecica de rugăciuni și cântări pentru pruncii școlari de ambe sexele. Cu mai multe icöne frumoșe. Prețul unui exemplar legat . . . . . —.20
Visul Prea Sfinței Vergure Maria, urmat de mai multe rugăciuni frumoșe. Prețul unui exemplar legat și expedit franco este . . . . . —.20
Epistolia D-lui nostru Isus Christos. Prețul unui esem. legat și spedit franco —.24
Din „Literatura poporală“, de Domțiu Dogariu.
Nr. 1. Moș Toma Bădiceanu, vestitul caraghios al economilor de vite (Mocani-lor) din Săcele. Prețul . . . . . —.12

Preț. Corón.
Nr. 2. Vlad Hoțul dela Săcele. —.12
Nr. 3. Insurătorea Sörelui (basma) —.12
Nr. 4. Fiul bucătăresei împăratului (basm) . . . . . —.12
Nr. 5. Vacarekul (basm) . . . . . —.12
Nr. 6. Diana, dina munților și Fata de împărat cu mâinile tăiate (2 basmuri), —.12
Nr. 7. Cinci dialoguri întocmite pentru elevii școlii popor. menite ca producțiuni la esamene și alte festivități școl. . . . . —.20
Nr. 8. Spiridon și Niculae (basm) . . . . . —.12
Nr. 9. Fiul oi (basm) . . . . . —.12
Nr. 10. Povestiri și anecdot. pop. —.20

Biblioteca teatrală a „Aurorii“.

Nr. 1. Calea dréptă e cea mai bună comedie într'un act de A. Kotzebue, localisată de Corn. Darabant . . . . . —.20
Nr. 2. Paza Maicii sfințe. Dramă în 4 acte, localisată de Ant. Popp . . . . . —.24
Nr. 3. Otrava de hârciog. Comediă într'un act, de Ant. Popp . . . . . —.16
Nr. 4. Pedepsirea vanității. Dramă într'un act, trad. din limba franceză de At. Bologna . . . . . —.30
Nr. 5. Di-creții fără voiă. Comediă într'un act, de A. Kotzebue, trad. de Corn. Darabant . . . . . —.24
Nr. 6. Creșătorul. Comediă într'un act de A. Kotzebue. Localisată de C. Darabant . . . . . —.20
Nr. 7. Otrava femeiască, comediă de I. Țințar . . . . . —.30
Nr. 8. Distrășii. Comediă într'un act de C. Darabant . . . . . —.20

Cărți de școală aprobate

și recunoscute ca cele mai bune și mai metodice de Vasile Petri:
Non ABCD-ar romănesc. Edițiunea XII emendată și aprobată de înaltul min. reg ung. de culte și instrucțiune publică prin emisul seu nr. 16.006 din a. 1889.
Prețul unui exemplar legat . . . . . —.50
Legendar seu carte de cetire pentru școlile poporale. Partea I-a: pentru al 3-lea și al 4-lea an de școlă. Edițiunea X., emendată și aprobată de înaltul minister reg. ung. de culte și instrucțiune publică prin emisul seu nr. 11.295 din 1889. Un exemplar legat . . . . . 1.—

Tot de același autor :

Seola română. Föie pedagogică și didactică pentru interesele institutelor de învățământ și ale organelor acestora. Anul III, IV, și V. (I. și II. e epuizat. Fie-care an 1 fl., cu porto 2.20
Seola practică. Magazin de lecțiuni și materii pentru instrucțiunea primară. Tom. II, III, și VI. (I. e epuizat), fie-care 2.— cu porto 2.20
Plan de lecțiuni pentru școlile romănesce. Intocmit pe 30 de săptămâni —.50 cu porto . . . . . —.60
Plan de învățământ pentru școlile poporale nemaghiare, în înțelesul articolului de lege XXXVIII. din 1868 și 1879. Edată în urma ordinațiunei minist. reg. ung. de culte și instruct. publ. din 29 Iunie 1889, Nr. 17.284. Prețul . . . . . —.44
Legea de pensinne pentru învățătorii poporali din Ungaria, dimpreună cu ordinațiunile ministeriale publicate în urmă, prețul . . . . . —.44
Scriptologia seu modul de a învăța cetitul scriind. Indreptar pentru învățătorii la tractarea cetitului în seola . . . . . 2.—
„Căldarul Plugarului“ pe anul 1902. Pretul unui exemplar . . . . . —.50

Tot de aici se pot procura tot soiul de cărți școlastice și altele, apărute ori și unde.

Recuise de scris pentru școlă și cancelarie. — Tot soiul de tipărituri oficiöse.

Tipografia noastră primesce spre efectuare tot soiul de lucrări tipografice cu prețurile cele mai moderate.

Catalöge se trimit ori-și-cui gratis și franco. Vândătorilor se dă rabatul cuvenit.

Töte comandele a se adresa la: **Tipografia „AURORA“ A. Todoran, in Gherla — Szamosujvár.**